

УДК 35

КІРЄЄВА Ольга Борисівна,

канд. наук з держ. упр., доц., доц. каф. менеджменту

та управління проектами ДРІДУ НАДУ

ХМІЛЬ Тетяна Володимирівна,

канд. філософ. наук, доц., доц. каф. права

та євроінтеграції ДРІДУ НАДУ

ГОЛУБЧИК Ганна Данилівна,

канд. іст. наук, доц., доц. каф. права

та євроінтеграції ДРІДУ НАДУ

ПРІОРИТЕТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО І ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ

Визначаються основні пріоритети публічного управління соціально-гуманітарної сфери в умовах сучасних соціально-політичних та економічних загроз, що вимагають відповідного концептуального обґрунтування. Розглядається принцип гуманізму, покладений в основу теорії управління, як інструмент визначення стратегії і тактики розвитку суспільства, що потребує якісних змін організації та функціонування інститутів влади, спрямованих на реалізацію визначених пріоритетів гуманістичних за змістом та гуманітарних з точки зору форм та методів управлінської діяльності.

Ключові слова: соціальний і гуманітарний розвиток, публічне управління, гуманістична концепція, громадянське суспільство, соціальні показники, оцінювання ефективності, загрози соціальної безпеки, соціальні стандарти, діагностика соціального становища.

Kireeva O. B., Khmil T. V., Golubchik H. D. Priorities of public management in the field of social and humanistic development

The purpose of the article is to determine main priorities of public management in the field of social and humanistic development in conditions of modern social and political, as well as economic threats, and it requires relevant conceptual substantiation. Governance theory is based on the principle of humanism. This principle is a tool to define public development strategy and tactics, which enables necessary and considerable changes in organization and performance of government institutions. The institutions are aimed at social priorities implementation, which have humane content and are humanistic in terms of forms and methods of governance.

Key words: social and humanistic development, public governance, humanistic concept, civil society, social indicators, efficiency assessment, social security threats, social standards, social status evaluation.

Постановка проблеми. Актуальність теми обумовлена значним ускладненням соціально-політичних та економічних обставин, що супроводжують сучасні події в Україні і світі, збільшенням та зміною ризиків, що перешкоджають та спотворюють результати управлінської діяльності в соціально-гуманітарній сфері, яка найбільш чутлива до впливів різноманітних факторів – від економічних до духовних. Тому виникає необхідність суттєвого корегування форм, методів та цілей державного управління гуманітарною сферою в умовах майже повної відсутності загальноприйнятих, реально усвідомлюваних і, головне, дієвих та ефективних важелів управління як окремими суб'єктами буття, так і соціальними спільнотами місцевого, регіонального, державного рівнів. Проблема дослідження полягає в загостренні суперечностей між надмірно політизованими, фрагментарними і суперечливими засобами пізнання сутності управління процесами розвитку суспільства і абсолютною залежністю кожного із суб'єктів публічного управління від відсутності загальної концепції, на основі якої можливо визначити та обґрунтувати пріоритети управління соціально-гуманітарною сферою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мета публічного управління соціальним і гуманітарним розвитком має полягати в розбудові держави з якісно новою формою та змістом. Стан сучасної методології управління обумовлений

трьома надзвичайно суперечливими і якісно відмінними причинами: теоретичні, концептуальні та спеціальні. Теоретичні проблеми методології управління обумовлені суперечностями в процесах обрання вихідних філософських учень і безпосередньо пов'язаних із цим відносинами між філософією та іншими засобами пізнавальної діяльності. На ці питання звертали увагу вітчизняні та іноземні вчені – О. Корх, І. Распопов, А. Решетніченко, В. Смолянук, Е. Тофлер та ін. При цьому мова йде не тільки про різні за можливостями наукові підходи, а й про фактичну підміну представниками місцевих, регіональних та державних владних структур методології управління побутовими, релігійними, міфологічними та утилітарними уявленнями [1].

Мета статті. Якісно новий зміст державної соціальної політики визначає мета – розбудова гуманістичного громадянського суспільства. Практична реалізація цієї мети передбачає розв'язання головного завдання – досягнення найвищого рівня та якості життя громадян країни. Обумовлені цим суміжні завдання передбачають: консолідацію сил суспільства на зміцненні та закріпленні умов прогресивного розвитку; гарантування соціальних прав і свобод; забезпечення умов сталого розвитку фізичного, інтелектуального і духовного потенціалу суспільства; пошану до минулого та наповнення вірою і сенсом зусиль, спрямованих у майбутнє.

Виклад основного матеріалу. Держава визначає низку актуальних пріоритетів соціально-гуманітарного розвитку. Це, зокрема: підвищення добробуту громадян, зниження бідності та досягнення соціальної справедливості в розподілі доходів, підвищення державних соціальних стандартів та гарантій; забезпечення гідної праці; формування стійкої системи пенсійного забезпечення; забезпечення розвитку системи надання соціальних послуг, у тому числі соціальний захист нових категорій громадян – учасників АТО і їх сімей, переміщених осіб тощо.

Переважній більшості теорій управління властиві спрощені ототожнення (етимологічно й змістовно) відмінних між собою понять «управління», «менеджмент», «керівництво», «самоврядування», «регуляція» чи «самоорганізація». Уявлення про сутність управління базуються головним чином на біхевіористичних, психоаналітичних, екзистенціальних, структурно-функціональних та інших часткових і суперечливих соціально-філософських підходах. Кожен із цих самостійних і відносно незалежних напрямів пізнання виокремлює й акцентує увагу лише на

часткових ознаках керованості, більшість яких є природними складовими гомеостатичної та саморегуляторної діяльності суб'єктів, специфіка соціальної природи яких майже повністю випадає з поля зору теоретиків і практиків управлінської діяльності. Свідченням цього є понад двісті підходів до визначення предмета управлінської діяльності.

Тип управлінських концепцій залежить від характеру культурного розвитку епохи; сучасний етап характеризується перехідним характером, на зміну якому приходить якісно новий тип культури з відповідним – гуманістичним – типом управління процесами соціального розвитку. Усі раніше відомі типи управління слід розглядати як до- або ж протогуманістичні і часткові, розвиток яких визначатиме домінуючий для найближчого майбутнього і якісно відмінний від своїх попередників гуманістичний тип управління.

Управління в соціально-гуманітарній сфері за сутністю є гуманістичним. Але жодна з країн світу не розглядала гуманізм як найбільш вагомий критерій формування і реалізації державної соціальної і гуманітарної політики. Перетворення гуманізму в інструмент визначення стратегії і тактики розвитку суспільства потребує якісних змін організації та функціонування інститутів влади і освіти, науки і виробництва, політики і релігії, культури та мистецтва. При цьому особлива роль належить концепції управління, яку потрібно розробити і надати їй гуманістичного змісту.

Мета гуманістичної концепції полягає в розбудові держави як могутнього, незалежного і заможного гуманістичного громадянського суспільства. Багатоаспектність поняття управління дозволяє розкрити його соціальну природу як умотивованого світоглядом спрямування суб'єкта на вирішення життєво важливих завдань; іманентно властивого суб'єкту життєдіяльності стилю мислення і культури дій; обумовлених рівнем розвитку суспільства суб'єктивних форм передбачення, оцінки та аналізу наслідків власної діяльності; універсуму духовно-практичних ознак цілісності та неподільності суб'єкта життєдіяльності [7].

Лише гуманістична концепція здатна якісно підняти як рівень управлінської діяльності, так і рівень функціонування суб'єктів управління. І досі властиві значній, а нерідко і переважній кількості суб'єктів управління адаптивні та утилітарно проєктивні рівні управління і характер діяльності, з набуттям системою управління

гуманістичного змісту здатні підняти рівень функціонування суб'єктів управління до практичного вирішення завдань цілеспрямованого конструювання соціальної реальності, до надання процесам розвитку соціального буття спочатку креативного, а згодом і транзитивного характеру [8].

У системі публічного управління у сфері соціального і гуманітарного розвитку необхідно розрізнити окремі і взаємозалежні проблеми пізнання соціальної сутності людини, а також законів, принципів і механізмів розвитку людини, у тому числі в процесах життя і розвитку суспільства. Роль особистості в цьому аспекті має розкриватися на чотирьох основних рівнях – глобальному, загальному, особливому та окремому. До найактуальніших у цій сфері належать процеси глобалізації, завдання з визначення впливів світогляду на характер управління діяльністю особистості, роль усвідомлюваних та позасвідомих механізмів цих процесів, характер нормативних, правових, фінансово-економічних, політичних, організаційних, комунікативних та інших засобів детермінації управління й самоуправління діяльністю особистості. Управління процесами виховання і самовиховання, стилями і методами управління та самоуправління, визначення мети, сенсу, ідеалів та цінностей індивідуального, спільного та суспільного існування, оптимізації мотивів та санкцій власної діяльності має стати безпосереднім предметом органів публічного управління.

Системним чинником, що породжує кризу публічного управління у сфері соціального і гуманітарного розвитку, низьку конкурентоспроможність економіки та її технологічне відставання є тривалий і повільний шлях реформування вищої освіти. До цього додаються прояви порушення та ігнорування вимог логіки управління державними службовцями – управлінцями та частиною керівників.

Однією з вагомих причин низької ефективності публічного управління у сфері соціального і гуманітарного розвитку в Україні є повільний розвиток менеджмент-освіти: мала питома вага управлінців всіх рівнів зі спеціальною фаховою освітою, недостатня кількість короткотермінових програм для оволодіння основами сучасної філософії управління керівників органів державного управління вищою освітою, відсутність досвіду практичної управлінської діяльності в органах державного управління у переважній більшості професорсько-викладацького складу ВНЗ, мала питома вага серед викладачів вищої школи успішних менеджерів і бізнесменів.

На сучасному етапі розвиток соціальних процесів набуває некерованого характеру, що призводить до значних соціальних деформацій. Наслідком може бути руйнація науково-технічного та інтелектуального потенціалу українського суспільства, подальше падіння життєвого рівня народу, негативна зміна соціальної психології та ментальності. Зростання соціально-політичної напруженості породжує зневіру в майбутнє України та сприяє активізації діяльності політичних сил, що загрожують територіальній цілісності держави. Соціальні аспекти безпеки України виходять на перший план, визначають необхідність всебічного урахування їх як найбільш пріоритетних у системі національних інтересів держави.

До основних загроз у соціальній сфері можна віднести: невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їх здійснення визначеним соціальним пріоритетам; неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення, як наслідок – небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення соціальних хвороб, зокрема наркоманії та алкоголізму; загострення демографічної кризи, посилення тенденції старіння нації; зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства; прояви моральної та духовної деградації суспільства; зростання дитячої та підліткової бездоглядності, безпритульності, бродяжництва; неконтрольовані міграційні процеси, вплив із країни кваліфікованої робочої сили; зменшення чисельності населення та його природного зростання.

Регіональна соціальна безпека, як і соціальна безпека країни в цілому, передбачає постійну доступність достатньої кількості матеріальних благ, соціальних гарантій, необхідних для нормальної життєдіяльності та відтворення потенціалу населення, яке проживає в тих чи інших регіонах. Специфіка саме регіональної соціальної безпеки полягає насамперед у різного характеру відмінностях, властивих різним регіонам, як-от: політичні вподобання, соціально-економічне становище регіону, демографічна ситуація в окремому регіоні, етнонаціональний та етноконфесійний склад населення окремого регіону тощо. Соціальна безпека в регіональному контексті, так само як і економічна, значною мірою залежить як від внутрішньої ситуації в країні, так і від зовнішніх факторів. Саме внутрішні процеси і

фактори мають пріоритетне значення для забезпечення соціальної безпеки регіону. Безпека є, перш за все, результатом активної внутрішньорегіональної соціальної і політичної стабільності, ефективного економічного розвитку регіону. Соціальна безпека характеризується сталим розвитком, імунітетом до впливу таких внутрішніх і зовнішніх факторів, що порушують функціонування процесу суспільного розвитку, знижують досягнутий рівень життя населення і тим самим викликають підвищення соціальної напруженості в суспільстві, а також становлять загрозу самому існуванню держави [5].

Дієвим інструментом механізму публічного управління є діагностика соціального становища, який надає змогу не тільки оцінити реальність політики, а й з'ясувати причини та можливі наслідки існуючих тенденцій. Знання про об'єкт управління не несе змістовного навантаження, якщо відсутнє уявлення про належний стан аналізованої системи [6]. Саме уявлення про норму дозволяє визначити відхилення в поведінці соціальної системи. Універсальною схемою оцінювання ефективності є побудова оптимальної теоретичної моделі об'єкта управління з урахуванням передового світового, вітчизняного досвіду і накладення цієї моделі на реальне життя. Як наслідок необхідне оцінювання проблемної ситуації. Контури теоретичної моделі, базові поняття визначають критерії, показники, індикатори для оцінювання не тільки якісних змін у соціальних процесах, але й кількісних.

Базовими принципами управління в соціально-гуманітарній сфері є:

- децентралізація: організація діяльності (керівництво) відбувається шляхом постановки завдань, а не виконанням функцій і встановлених правил;
- результативність: акцент на наслідках діяльності, а не на процесах, отже, капітал вкладається в результати, а не в наміри;
- інтенсивна орієнтація на споживача: підвищення якості надання послуг, можливості вибору на конкурентній основі та посилення довіри до влади з боку приватного сектору і суспільства;
- досягнення змін шляхом пошуку інновацій та запровадження принципів бізнесу в управлінні державними справами, включаючи аутсорсинг та зовнішні контракти;

– зниження державних видатків, підвищення спроможності держави до розвитку та реалізації політики, поліпшення виконання державою функцій роботодавця та заохочення підприємницького заробітку.

Оцінка соціальної безпеки регіонів в Україні висуває необхідність виділення декількох принципово важливих показників (або індикаторів) загроз: 1) демографічні загрози; 2) працересурсні загрози; 3) загрози добробуту; 4) загрози поширення соціальних негараздів; 5) зовнішні військові загрози [5].

Регіональний аналіз індикаторів загроз соціальної безпеки за інтенсивністю поширення та темпами їх зростання дає підстави виділити три типи регіонів України: регіони, де поширення соціальних негараздів суттєво не загрожує регіональній соціальній безпеці; регіони, де соціальні негаразди мають гірші за середні в Україні негативні значення і суттєво впливають на регіональну соціальну безпеку; регіони, де соціальні негаразди набувають рівня загальнонаціональної загрози і саме тут гуманістичний принцип управління має бути провідним у процесі встановлення системи управління в кризових регіонах.

Дослідження соціальної безпеки ускладнюється внаслідок нерозвинутості системи показників. Отже, і управління соціальною безпекою також ускладнюється, можливе лише управління процесами, які безпосередньо впливають на рівень соціальної безпеки. Виникає ризик отримання незбалансованого результату управління соціальною безпекою. Доцільним є зведення роду показників в окремі «блоки» або групи відповідно до основних структурних компонентів (напрямів) соціальної безпеки.

Наявність численних викликів, які стоять перед українською нацією сьогодні, різнопланових загроз соціальній безпеці українського суспільства, свідчить про необхідність зміцнення соціальної безпеки передусім через консолідацію органів публічного управління з метою вироблення чітких національних пріоритетів та державної політики в галузі соціальної безпеки, які б найбільшою мірою сприяли забезпеченню соціально-політичній стабільності суспільства та створювали основи для сталого розвитку держави.

Важливу роль у формуванні методології управління у сфері соціального і гуманітарного розвитку повинні відігравати ірраціональні складові, до яких слід віднести мотивацію діяльності, почуття, співпереживання, інтуїцію та віру.

Соціально-гуманітарна сфера має передбачати соціальну адаптацію особистості та суспільства взагалі. У суспільстві, яке перебуває під дією реформ, подолання наслідків соціально-економічної кризи очікується довгим і, можливо, незворотним процесом, який не дозволяє сподіватися на швидкі позитивні зміни. Без поєднання інтересів держави і людини неможливо усунути невідповідність між наявним суспільним та економічним потенціалом держави і реальним існуванням цілих груп неадаптованого до існуючих умов життя населення [3]. Виникає потреба у формуванні особистості, яка має соціальну стійкість за допомогою регулювання та управління адаптацією через соціальні і державні інститути.

Україна відкрита для всіх процесів і трансформацій, що відбуваються на планеті, тому всі як позитивні, так і негативні зміни в глобальному вимірі позначаються і на становищі українського соціуму. Головна його проблема – досягнення громадянської консолідації та суспільної стабільності.

Україна отримала у спадок розбалансоване суспільство, «елементи» якого до цього часу все ще перебувають у різних ціннісно-змістовних парадигмах, по-різному бачать як минуле, так і майбутнє.

Наявні проблеми із самоідентифікацією населення. Одна з причин цього полягає в тому, що Україна мала лише спорадичний досвід монолітного і цілісного існування, тривалий час її частини перебували в складі сусідніх держав на підневільних правах і під значним ідеологічним тиском. Проблема становлення національної ідентичності стає дуже важливою, оскільки вона виступає як синтез об'єктивних і суб'єктивних ознак нації. Її суть полягає в наявності й збереженні національно-культурного консенсусу з фундаментальних питань політичного, економічного і соціального життя, зовнішньої політики.

Проблеми у цій сфері породжені:

- відсутністю чіткої диференціації підходів і методів до їхнього аналізу;
- некоректним застосуванням термінології, яка описує ці процеси. Рівень активності використання термінології в публічному середовищі і ЗМІ випереджає наукове осмислення різних структурних елементів, «оперативних термінів», понять, за допомогою яких описується те чи інше явище. Термінологічні поля, породжені цими термінами, відображають не тільки різну «географію мов», а й різні типи історичного розвитку та відмінні процеси становлення політичної й інтелектуальної

культури» (наприклад, різні тлумачення понять «нація», «національна меншина» на академічному і законодавчому рівнях). Розмитість деяких основоположних понять ускладнюють пізнавальний процес і створюють у суспільстві додаткову напругу.

Сучасні уявлення про роль і місце національної ідентичності формуються під впливом конкуруючих трактувань етносу і нації, природи національної єдності, різних типологій націоналізму.

Усі зазначені процеси розгортаються в умовах інформаційної/гібридної війни проти України та загрози українській державності. Формування загальнонаціональної ідентичності є одним з головних завдань української держави на сучасному етапі. Для його реалізації потрібно об'єднати зусилля відповідних державних структур та неурядових організацій у сфері суспільних і, насамперед, міжетнічних відносин.

Загальнонаціональна ідентичність, перш за все, має спиратися на національну ідею, навколо якої і консолідуватиметься українська нація. Питання формування загальнонаціональної ідентичності українців за нових внутрішньо- і зовнішньополітичних викликів сучасності є однією з важливих складових політики національної безпеки в гуманітарній сфері. В умовах сучасних глобалізаційних та геополітичних трансформацій, посилення напруження на міжнародній арені, зумовлених використанням силових методів під час вирішення багатьох конфліктних ситуацій та російської агресії, зростає потреба в консолідації української нації, формування її загальнонаціонального самоусвідомлення та захисту власних світоглядних орієнтирів нації, що є запорукою і гарантією стабільності та безпеки української держави. Російська агресія змусила більш відповідально поставитися до захисту українських інтересів у гуманітарній сфері загалом і до питання вироблення національної ідеї та збереження національної ідентичності зокрема [4].

На сучасному етапі національного державотворення одним із пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики України є формування цілісного українського гуманітарного простору. Успіхи держави у відстоюванні територіальної цілісності, забезпеченні соціально-економічного розвитку, ефективної модернізації політичної системи, утвердженні демократії та верховенства права залежать від того, наскільки сконсолідованою постане нація на основі загальноприйнятих ціннісних орієнтацій [9].

Національний гуманітарний простір є середовищем, у якому виробляється і функціонує система ідей, цінностей, ідеалів, міфів, стереотипів, образів, що

впливають на свідомість людей, а отже, зумовлюють та визначають напрями поступу нації і держави. Цей духовно-ціннісний комплекс формується внаслідок взаємодії систем освіти, культури, виховання, науки, ЗМІ, у цьому просторі функціонує історична пам'ять, розгортаються різні ідеології, які борються за вплив на суспільну свідомість. Як синонім – «інформаційно-культурний простір».

Національний інформаційно-культурний простір становить сукупність сфер суспільно-культурної діяльності та засобів забезпечення культурно-мистецьких і мовних потреб громадян України. Такими сферами є мистецька, культурно-просвітницька, культурно-дозвільна діяльність, ефірний простір електронних ЗМІ, національний ринок видавничої продукції, ринки інших культурно-мистецьких товарів та послуг, українські ресурси мережі Інтернет, а також суміжні сфери освітньої та наукової діяльності.

Цілісність національного гуманітарного простору досягається внутрішнім зв'язком його елементів, який охоплює всю територію країни і є тіснішим, ніж зв'язок з іншими елементами, що існують поза межами цього простору. Національний гуманітарний простір можна вважати єдиним і цілісним за умови: якщо в суспільстві існують розвинені спільні символічні системи (мова, система цінностей, національна культурна спадщина), що є комунікативною базою всього суспільства; інформаційні та культурні потреби суспільства задовольняються повністю чи переважно завдяки національним виробникам культурного продукту та національним каналам (мережам) культурної комунікації; кількість та чисельність груп у суспільстві, які стабільно перебувають поза сферою національних комунікативних каналів і належать до інонаціонального культурного простору, є порівняно невеликими.

Небезпеки і загрози руйнування цього простору такі: істотні відмінності в системах цінностей, світоглядних орієнтаціях різних груп суспільства, протилежні погляди на минуле і майбутнє нації, шляхи її подальшого поступу, що утворює підґрунтя для міжрегіональних, міжетнічних, мовних конфліктів, перешкоджає національній консолідації і позначається на успіхах державотворення. Український гуманітарний простір має лакуни, у яких формуються не громадяни з українською національною свідомістю, а населення, яке ідентифікує себе з іншими державами [2]. Консолідація українського народу відбувається повільно, відповідно повільно зміцнюється українська держава.

Відсутність консолідації еліти викликає різне бачення проблем гуманітарної сфери. Не сприяє гармонізації гуманітарної сфери її надмірна політизація. Ареною для протиборства політичних сил, які уособлюють протилежні вектори геополітичного та культурного розвитку нації, стала проблема національного світогляду та національної ідеї, мовна й культурна політика, політика історичної пам'яті, що не сприяє утвердженню української національної ідентичності, позначається на державотворенні.

Значно підвищують рівень напруженості й конфліктності в гуманітарному просторі нашої держави суперечності у сфері конфесійної належності й міжконфесійних відносин, питання гармонійного співіснування різних етносів в одному державному об'єднанні.

Висновки. Відсутність цілісності й повноти гуманітарного простору ускладнює ціннісно-світоглядне розшарування українського суспільства, негативно позначається на забезпеченні національної єдності та соборності України. Послідовне впровадження державної гуманітарної політики, яка у своїй основі спиратиметься на національно-культурні, історичні традиції українського народу, сучасні соціально-економічні, політичні й соціокультурні реалії, сприятиме формуванню національної ідентичності, консолідації суспільства. Гуманістична європейська традиція, закладена в сучасній моделі публічного управління, – дуже гнучка, проте може бути побудована лише на основі розвинутого громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. **Базові** засади соціального розвитку : наук. розробка / авт. кол. А. В. Решетніченко, О. Б. Кіреєва, Г. Д. Голубчик [та ін.]. – Київ : НАДУ, 2012. – 48 с.
2. **Державна** політика щодо збереження історичної пам'яті в Україні : зб. док. і матеріалів / [упоряд. : Бородін Є. І., Прокопенко Л. Л., Пшеничний Ю. В.]. – Дніпропетровськ : Наук.-ред. центр Дніпропетр. обл. редкол. з підготов. й вид. темат. серії кн. «Реабілітовані історією» : Моноліт, 2011. – 479 с.
3. **Кіреєва О. Б.** Ресурсне забезпечення соціального управління / О. Кіреєва // Особливості соціального управління в Україні : матеріали круглого столу / за заг. ред. А. В. Решетніченка. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. – С. 24 – 26.

4. **Колодій А.** Національний вимір суспільного буття / А. Колодій. – Львів : Астролябія, 2008. – 368 с.
5. **Мезенцева Н. І.** Типізація регіонів України за загрозами соціальної безпеки / Н. І. Мезенцева, О. О. Штельмах // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. «Географія». – 2006. – Вип. 53. – С. 19 – 20.
6. **Публічна** адміністрація в Україні: становлення та розвиток : монографія / за заг. ред. А. В. Толстоухова, Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. – Дніпропетровськ : Моноліт, 2010. – 400 с.
7. **Решетніченко А. В.** Гуманістична концепція управління / А. В. Решетніченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2003. – Вип. 3(11). – С. 21 – 43.
8. **Решетніченко А. В.** Управління процесами зрілого розвитку соціальних спільнот / А. В. Решетніченко // Грані. – 2011. – № 3(77). – С. 110 – 113.
9. **Смолянюк В.** Політичне життя і державне управління / В. Смолянюк // Прикладна політологія : навч. посіб. / [за ред. В. Горбатенка]. – Київ : Академія, 2008. – С. 31 – 51.

List of references

1. **Bazovi** zasady sotsialnoho rozvytku : nauk. rozrobka / avt. kol. A. V. Reshetnichenko, O. B. Kirieieva, H. D. Holubchuk [ta in.]. – Kyiv : NADU, 2012. – 48 s.
2. **Derzhavna** polityka shchodo zberezhennia istorichnoi pamiaty v Ukraini : zb. dok. i materialiv / [uporiad. : Borodin Ye. I., Prokopenko L. L., Pshenychnyi Yu. V.]. – Dnipropetrovsk : Nauk.-red. tsentr Dnipropetr. obl. redkol. z pidhotov. y vyd. temat. serii kn. «Reabilitovani istoriieiu» : Monolit, 2011. – 479 s.
3. **Kirieieva O. B.** Resursne zabezpechennia sotsialnoho upravlinnia / O. Kirieieva // Osoblyvosti sotsialnoho upravlinnia v Ukraini : materialy kruhloho stolu / za zah. red. A. V. Reshetnichenka. – Dnipropetrovsk : DRIDU NADU, 2011. – S. 24 – 26.
4. **Kolodii A.** Natsionalnyi vymir suspilnoho buttia / A. Kolodii. – Lviv : Astroliabiiia, 2008. – 368 с.

5. **Mezentseva N. I.** Typizatsiia rehioniv Ukrainy za zahrozamy sotsialnoi bezpeky / N. I. Mezentseva, O. O. Shtelmakh // Visn. Kyiv. un-tu. Ser. «Heohrafiia». – 2006. – Vyp. 53. – S. 19 – 20.

6. **Publichna** administratsiia v Ukraini: stanovlennia ta rozvytok : monohrafiia / za zah. red. A. V. Tolstoukhova, N. R. Nyzhnyk, N. T. Honcharuk. – Dnipropetrovsk : Monolit, 2010. – 400 s.

7. **Reshetnichenko A. V.** Humanistychna kontsepsiia upravlinnia / A. V. Reshetnichenko // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia : zb. nauk. pr. / redkol. : S. M. Serohin (holov. red.) [ta in.]. – Dnipropetrovsk : DRIDU NADU, 2003. – Vyp. 3(11). – S. 21 – 43.

8. **Reshetnichenko A. V.** Upravlinnia protsesamy zriloho rozvytku sotsialnykh spilnot / A. V. Reshetnichenko // Hrani. – 2011. – № 3(77). – S. 110 – 113.

9. **Smolianiuk V.** Politychne zhyttia i derzhavne upravlinnia / V. Smolianiuk // Prykladna politolohiia : navch. posib. / [za red. V. Horbatenka]. – Kyiv : Akademiia, 2008. – S. 31 – 51.

Надійшла до редколегії 18.12.17